

VRIENDENBRIEF 43

redactieadres:
Pompstraat 17
5481 BL Schijndel

jaargang 12
voorjaar 2013

VOORZITTER AAN HET WOORD

www.vriendenjanheesters.nl: eindelijk hebben we een nieuwe website! Het moet voor een aantal van u in het verleden vervelend zijn geweest pogingen te hebben gedaan om de Stichting via onze oude website te bereiken. De eerste jaren na 2006 lukte dat prima maar het laatste jaar zat onze mail-box helemaal verstopt en was 'ons verhaal' niet bij de tijd! Vorig jaar hebben we daarom besloten om een totaal nieuwe website te laten maken en intussen hebt u het resultaat kunnen bekijken. Via onze jaarlijkse vraag naar uw Vriendenbijdrage hebt u reeds gemerkt dat we willen proberen om een aantal mededelingen/uitnodigingen via de mail af te handelen. Belangrijke reden daarvoor is tijd- en kostenbesparing; de postduif is duur geworden. Als u geen mailadres heeft, is dat overigens geen probleem want dan blijft u alle correspondentie gewoon via de post ontvangen. Het is sowieso de bedoeling om de Vriendenbrieven per post te blijven versturen tenzij u deze uitdrukkelijk enkel digitaal wilt ontvangen. Verder zullen de Vriendenbrieven met enige vertraging op onze website terug te vinden zijn.

Ook dit jaar zijn uw vriendenbijdragen weer zodanig dat we naast het doen verschijnen van de Vriendenbrieven, in staat zijn om een aantrekkelijke lezingencyclus te organiseren. Met het budget van vorig jaar hebben we nog een aquarel (42x39cm) van Jan Heesters met wandelende figuren in de Jardin du Luxembourg te Parijs kunnen aankopen. Binnenkort zal deze op onze website te zien zijn.

Het leek ons informatief om eens dieper in te gaan op de locatie waar wij al ruim tien jaar te gast zijn voor onze lezingen. Anne-Marie Cornelissen heeft de geschiedenisboeken geraadpleegd en heeft haar vaste bijdrage geheel gewijd aan het Kerkje. Wat betreft de naamgeving kan op basis van haar bevindingen maar één naam die recht doet aan zijn stichter/initiatiefnemer de juiste zijn: **Lodewijk Napoleonskerkje** of korter **Napoleonskerkje**.

Paul van den Acker, voorzitter

KERKJE WAAR WE AL TIEN JAAR LEZINGEN HOUDEN

Het kerkje, waar we als Vrienden bijeenkomen en naar de lezingen luisteren, heeft veel namen. Zo wordt het wel Bloemenkerkje, Kleine kerkje, Protestants

kerkje, Lodewijkskerkje, Waterstaatskerkje of Architectenkerkje genoemd. Om na te gaan wat een goede benaming zou kunnen zijn, moeten we eerst terug naar de Markt, waar de grote kerk van Schijndel staat.

De heilige van Schijndel is de heilige Servatius. De grote kerk midden in het dorp op de markt heet dan ook Sint Servatiuskerk en het wapen van Schijndel draagt zijn beeltenis. De plaatselijke brouwerij, met een knipoog naar de heilige, heet zelfs Sint Servattumus. Van de heilige Servatius wordt gezegd dat hij een verre achterneef van Jezus was.

Hij leefde in de 4^e eeuw, was een soort diplomaat en aanwezig bij twee concilies waar hij zich verzette tegen het Arianisme (de leer dat alleen God de Vader er altijd is geweest). Hij werd benoemd in het moeilijke bisdom Tongeren maar toen het er naar uitzag dat Maastricht een belangrijker stad zou worden, verhuisde hij zijn zetel daarheen. Hij bezocht nog twee keer de paus en stierf in 384, een goed georganiseerd bisdom achterlatend. Eeuwenlang bezochten vorsten zijn graf. De enige Nederlandse grafkerk staat, boven zijn tombe, in Maastricht. Volgens een van de legenden was hij scheel en daarom heeft zijn beeltenis soms een bril in zijn hand. Soms heeft hij ook een draak bij zich, een verwijzing naar het Arianisme en bijna altijd draagt hij een sleutel, van Petrus gekregen om voor de Limburgers de hemel te ontsluiten. Deze sleutel die bewaard zou zijn gebleven, is in de middeleeuwen vervaardigd uit het slijpsel van de boeien van de heilige Petrus. Rome is de heilige Servatius niet vergeten: ter ere van zijn 16^e eeuwfeest wilde de paus in 1984 Nederland bezoeken; dit werd wegens ziekte een jaar uitgesteld. De laatgotische toren van de Servatiuskerk in Schijndel dateert uit het jaar 1525, heeft een achtkantige traptoren, een steile spits met een bol, geledingen en boogfriezen. In 1839 werd het vervallen kerkgebouw herbouwd in neogotische stijl met behulp van het Ministerie van Waterstaat. Na de oorlogsschade van de Tweede Wereldoorlog werd de kerkruimte in 1947 en de toren in 1955 hersteld.

Tot voor kort de Markt beheersende Sint Servatiuskerk

De kerk heeft een basiliekvorm en in het vieringtorentje hangt het Angelusklokje uit 1686. Achterin het kerkgebouw bevindt zich de grafzerk van Jan van Amstel (die onder Ruyter en Tromp aan vele zeeslagen deelnam) met een grafchrift van Vondel. Het grote orgel dateert uit 1852 en is gemaakt door Franciscus Smits. Het neogotische hoogaltaar uit 1858, uitgevoerd in zeer rijk bewerkt eikenhout, is ontworpen door Pierre Cuypers. De preekstoel is in 1855 vervaardigd door Hendrik Divoort uit Turnhout. Jan Custers maakte rond 1905 zes houten heiligenbeelden voor het middenschip. Tegen de oostelijke buitenmuur staat de beeltenis van St. Servatius met in de rechterhand een staf en links waarschijnlijk de sleutel maar helaas is het beeld in slechte staat. De kerk is aangemerkt als rijksmonument.

❑ **Het arme Brabant**

In de negentiende eeuw was de St. Servatiuskerk ernstig verwaarloosd door toedoen van de Hollandse overheid en

moest zelfs herbouwd worden. In 1929 sprak professor Th. Goossens, medeoprichter van de Universiteit van Tilburg, (dan nog RK Handelshoogeschool) zijn beroemde rede *Het arme Brabant* uit. In deze rede klaagde hij de Hollandse overheid aan die Brabant eeuwenlang onrecht had gedaan. Vanaf 1648 waren zowel het katholieke Brabant als het katholieke Limburg veroordeeld tot de status van Generaliteitslanden: ze vielen onder direct bestuur van de Staten-Generaal. In tegenstelling tot de zeven gewesten Groningen, Friesland, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Holland en Zeeland hadden zij geen stem in het landsbestuur en in economisch opzicht werden ze gezien als wingewesten. Brabant bleef tijdens de Tachtigjarige Oorlog een militaire buffer tussen Holland en de Spanjaarden en had zwaar te lijden, mede ook door de muitende hongerige Spaanse soldaten, waarvan de soldij uitbleef. De Tachtigjarige Oorlog was voor Brabant demografisch een zware tijd mede als gevolg van vreemde ziektes. Niet alleen op grond van de onderworpen status van het gebied waarin ze woonden, maar ook vanwege de katholieke godsdienst die ze aanhingen, werden Brabanders door de Hollandse staat niet als volwaardige burgers beschouwd. De dominante elite van de Republiek zag de zuidelijke provincies dan ook als bezet gebied, waarbij ze de term 'occupatie' gebruikten om de toestand in die gebieden aan te geven.

❑ **Religie**

Bij de inname van Den Bosch in 1629 werden alle mannelijke geestelijken gedwongen de stad verlaten. Ook veel andere katholieke inwoners vertrokken en alle kerkelijke eigendommen werden geconfisqueerd. De zielzorg en de parochie werden het terrein van rondtrekkende priesters; de verwarring was groot. Er ontstond een soort schemerperiode waarin het soms onduidelijk was of iemand een priester of een dominee was. In die tijd hadden veroveraars het recht het geloof van onderdanen te bepalen, maar de Brabanders behielden desondanks hun eigen katholieke geloof, ook nu andere confessies dan de gereformeerde niet meer in het openbaar mochten worden beleden. De kerken waren verboden voor de katholieke eredienst en werden aan de protestanten gegeven. De bestaande kerkgebouwen waren vaak te groot voor de kleine protestantse gemeentes in Brabant, die meestal slechts een paar Hollanders als leden telden. Katholieken, maar ook remonstranten, lutheranen en doopsgezinden gingen over tot het bouwen van schuil- en schuurkerken. In eerste instantie werd er door de autoriteiten hard opgetreden tegen deze overtreders. Soms was het katholieken zelfs niet toegestaan om naast elkaar te wonen, omdat de autoriteiten bang waren dat de tussenmuur uitgebroken zou worden om zo een kerkruimte te scheppen. Naast de zware belastingen die door de Staten Generaal aan Brabant werden opgelegd, werden door het bisdom Leuven voor het opleiden van priesters op de seminaries, ook nog eens de zogenaamde kerkelijke tienden opgelegd: een tiende deel van de oogst

moest worden afgedragen in natura of in klinkende munt. Het niet kunnen voldoen aan ook nog de Hollandse belastingen werd door de bestuurders genadeloos afgestraft en verlies van huis en haard kwam geregeld voor.

❑ **Paapse stoutigheden**

Bij de Vrede van Munster in 1648, het einde van de Tachtigjarige Oorlog, is het te laat voor een calvinisering van Brabant omdat de repressie van de Hollanden te veel leed had veroorzaakt. De meeste mensen in Brabant behielden hun katholieke geloof en lieten zich niet bekeren tot de protestantse godsdienst. Dit ondanks de grote materiële voordelen die een bekering met zich meebracht, zoals de mogelijkheid zich in een politiek ambt te laten benoemen. Calvinisten kwamen daarom naar Brabant voor bestuurs- en onderwijsfuncties. Veel inwoners van de Generaliteitslanden ervoeren het Haagse bestuur als vreemde overheersing. De door de Staten aangestelde bestuursambtenaren waren zeer impopulair, de Hollanders werden gezien als buitenlanders en bezetters. Nu ontstonden ook de *paapse stoutigheden*: het plagen en soms pesten van de Hollandse bestuurders. Brabant diende nog meerdere keren tevergeefs een verzoek in tot toetreding tot de Staten Generaal. Waarschijnlijk was de reden de angst voor teveel overwicht van de stad 's-Hertogenbosch.

❑ **Schuilkerken**

In de loop van de tijd werd het voor de overheid duidelijk dat een groot deel van de Brabantse bevolking nooit tot de Gereformeerde Kerk zou toetreden. Veel mensen in overheidsdienst waren alleen maar naar de officiële kerk overgestapt om hun maatschappelijke positie te behouden of te verbeteren. Het gebruik van schuilkerken werd steeds meer toegestaan, de Hollandse bestuurder liet dat oogluikend toe maar liet zich er voor betalen met enorme sommen geld, de zogeheten recognitiegelden. Vanaf 1670 werden in enclaves ook katholieke grenskerken gebouwd zoals de Achelse Kluis. Na 1672, het rampjaar, en het oorlogsjaar 1674, toen de republiek bijna vernietigd werd, realiseerde de overheid zich dat de loyaliteit van het grote katholieke bevolkingsdeel belangrijk was en werd er soms toegestaan dat nieuwe kerken gebouwd werden. Maar ook deze kerken mochten niet van buiten als zodanig herkenbaar zijn en werden schuilkerken genoemd. Op het platteland werden bovendien vaak als extra voorwaarden gesteld dat de katholieke kerk buiten het dorp moest staan en een rieten dak moest hebben als teken van ondergeschiktheid aan de Gereformeerde Kerk. De zware belastingdruk werd in de loop van de tijd wat verlaagd, maar openbare ambten bleven voor katholieken onbereikbaar. Dit alles heeft nog steeds grote impact op het aanzien van Brabant: hoewel Brabant de grootste verstedelijkte provincie van Nederland is, wordt heel Brabant ook nu nog gezien als platteland.

❑ **Emancipatie**

De jaren tussen 1794 tot 1813 worden de Patriottentijd en de Franse periode genoemd. Hoewel in grote delen van Nederland Frankrijk als bezetter gezien werd, zag men in het zuiden de katholieke Fransen als bevrijders. In 1796 volgde de formele scheiding van kerk en staat en in de Franse tijd werd de godsdienstvrijheid een feit: het einde van de bevoorrechtiging van protestanten. Katholieken konden nu aanspraak maken op kerken: de grootste groep gelovigen in een gemeente kwam de kerk toe. Er was veel achterstallig onderhoud aan de gebouwen; de kleine groepen gereformeerden hadden de kerken niet goed kunnen onderhouden. Een keerpunt was verder dat Brabant als 8^e gewest eindelijk toegelaten werd tot de Staten Generaal.

❑ **Hanewinckel**

Nog omstreeks het jaar 1800 schreef de predikant Stephanus Hanewinckel (1766-1856) een verslag van zijn *Reize door de Majorij van 's-Hertogenbosch in den jaare 1798*. Deze dominee voelde zich superieur aan de Brabantse bevolking en liet zich neerbuigend uit over de katholieken met hun *bejammerenswaardige* godsdienst: *Onder de Roomschen is volstrekt geen geleerdheid te vinden*, zo schreef hij, *wijl zij allen op den ellendigen Akademie van Leuven gestudeerd hebben*. De preken van de priesters noemde hij *allerrampzaligst*, maar dat was te verwachten omdat zij *zoo dom waren als hunne leken*. Wel woonde hij in het zuiden, aanvaardde er in 1802 een ambt en bleef tot zijn dood beneden de rivieren wonen. In 1807 schreef hij zelfs onder een schuilnaam een relativerend commentaar op zijn eigen werk!

❑ **Lodewijkskerkje**

In de Franse tijd verandert er veel in Brabant. In 1806 wordt Lodewijk Napoleon door zijn broer Napoleon Bonaparte tot de eerste Koning van Holland benoemd. Lodewijk neemt zijn taak serieus, probeert dicht bij het volk te staan en neemt zelfs taalles bij Van Lennep en Bilderdijk. Nederlands is niet makkelijk te leren voor Franstaligen en het verhaal gaat dat hij zich in een toespraak *konijn van Olland* zou hebben genoemd. Lodewijk is een groot liefhebber van cultuur en wetenschappen: hij richt het Koninklijk Instituut van de Wetenschappen, de Koninklijke Bibliotheek en het Rijksmuseum op. Hij is begaan met 'zijn volk' en zoekt daadwerkelijk naar oplossingen bij epidemieën en overstromingen. In 1809 maakt hij een rondreis door Brabant, waarbij hij, onder andere, bemiddelt in plaatsen waar de protestanten de kerk niet aan de grotere katholieke bevolkingsgroep willen teruggeven. Ter compensatie van de protestanten laat hij in meerdere plaatsen aan de rand van de bebouwing kleine eenvoudige kerkjes bouwen. Een van deze protestantse kerkjes is het kerkje aan de Hoofdstraat in Schijndel dat in 1811 klaar is voor gebruik. Ook in de ons omringende dorpen zoals bijvoorbeeld in Veghel, Sint Oedenrode, en Sint Michielsgestel werden deze Lodewijkskerkjes

gebouwd. Lodewijk Napoleon is dan al na een conflict met zijn broer Napoleon teruggekeerd naar Frankrijk.

❑ **Waterstaatskerkje**

Het kerkje wordt ook waterstaatskerkje genoemd. Maar dat is de benaming voor Nederlandse kerkgebouwen die vanaf 1824 met financiële steun van de overheid werden gebouwd, met goedkeuring en controle door ingenieurs van het Ministerie van Waterstaat. Ten onrechte wordt er vaak gesproken van een Waterstaatsstijl; de bouwstijl werd niet door de overheid voorgeschreven. Daarentegen is de Sint Servatiuskerk wel een zogenaamde Waterstaatskerk die in 1837 in neogotische stijl gebouwd werd; ook wel Waterstaat-gotiek genoemd.

❑ **Bloemenkerkje**

In de jaren zeventig van de vorige eeuw, was de protestantse gemeente in Schijndel zo klein dat besloten werd om samen te gaan met de protestantse gemeente in St. Michielsgestel, een samengaan dat tot op de dag van

vandaag voortduurt. Het kerkje dat enige tijd leeg stond, kwam toen voor jaren in gebruik bij een bloemenzaak en de naam Bloemenkerkje werd zo een begrip.

❑ **Architectenkerkje**

Meer dan tien jaar geleden werd het kerkje zodanig verbouwd dat het zelf geheel intact bleef en dat het toch kon dienen als architectenbureau, zo kwam de naam Architectenkerkje in de wereld. Ook nu nog is het kerkje in gebruik door Steven Woudstra en zijn medewerkers. Wij als Stichting Vrienden van het Museum Jan Heestershuis mogen de benedenruimte onder de werkvloer van het bureau, al meer dan tien jaar voor onze lezingen gebruiken.

Anne-Marie Cornelissen

IN MEMORIAM PIET GOEDHART

Op 20 januari jl. is Piet Goedhart plotseling overleden. Piet was een aimabel en erudiet man die een grote interesse aan de dag legde voor kunst en cultuur en zeer betrokken was bij onze kring van Vrienden en het museum. De laatste jaren was Piet pastoor in Gemonde, tot hij in juli 2012 naar Waalwijk verhuisde. Zijn brede belangstelling bleek onder andere uit de vele lezingen die hij in het Napoleonskerkje bijwoonde. In

september 2008 vertelde hij uitvoerig over zijn herinneringen aan Jan Heesters, zijn tekenleraar op het Klein Seminarie Beekvliet, tijdens de verhalenavond in het Museum.

In de jaren 2005 tot en met 2008 schreef hij voor onze Vrienden kerstverhalen, die u op onze website kunt terugvinden. Wij citeren hier een deel uit zijn kerstverhaal over de Drie Koningen die in 2005 Gemonde en Schijndel aandedden:

“Dat God met ieder mens als een bron van leven onderweg wil zijn, is niet een verhaal van lang geleden. Wat zich toen afspeelde in een ver land, gebeurt ook nog vandaag. Heel dichtbij zelfs. Bij de Dommel in Gemonde. De natuur daar ter plekke ademt een hemelse vreugde. Met een beetje fantasie, kijkend met de ogen van de Schijndelse schilder Jan Heesters, zie je tot in onze dagen sporen van de kleurrijke karavaan. Stappend in die voetsporen van dat oosterse gezelschap onder de open hemel word je nu nog uitgenodigd om die ster te volgen.

Piet was een prima gastheer en het was goed toeven op de pastorie in Gemonde. Een schilderij van Christus aan het kruis van Kees Bastiaans was daar prominent aanwezig.

Tijdens de plechtige uitvaartdienst in een steenkoude Sint Jan hebben we afscheid van hem genomen. We zullen Piet missen en moeten teren op de vele mooie herinneringen aan deze zeer gewaardeerde Vriend.

Jan Geerts

JAN HEESTERS EN MIES VAN OPPENRAAIJ (VERVOLG)

Zoals u heeft kunnen lezen in Vriendenbrief 38 (december 2011) verleende Jan Heesters in de zomer van 1944 onderdak aan de beeldend kunstenares en schrijfster Mies van Oppenraaij, toen ze wegens verzetsactiviteiten moest onderduiken. Dat haar oom Henk van Oppenraaij toen in Schijndel een huisartsenpraktijk had, was de aanleiding voor haar

komst. Heesters maakte van de gelegenheid gebruik om een portret van haar te schilderen. Op diverse exposities gooide hij hoge ogen met dit werk, zoals hij trots aan Mies schreef. De zeventien jaar jongere en beeldschone Mies (1910–1998) riep warme en verliefde gevoelens bij Jan Heesters op, die echter niet beantwoord werden. Ze bleven wel bevriend en

schreven elkaar later van tijd tot tijd. Soms stuurde Mies hem een tekening. Jan vertelde haar in zijn brieven over zijn leven in Schijndel. Zo beschreef hij de dag van de plotselinge dood van zijn vrouw Maria. Het zelfportret dat Mies in 1944 in het atelier van Heesters schilderde, is naast ander werk van haar tot 9 juni te zien in het Venrays Museum. Bovendien zijn onlangs in de raadszaal in Venray zes gerestaureerde glas-in-loodramen aangebracht, die Van Oppenraaij in de jaren vijftig had ontworpen.

❑ *Heesters' portret van Mies op drie exposities!*

Na haar onderduik in Schijndel, eerst bij Jan Heesters en daarna bij Zus Michels, keert Mies van Oppenraaij terug naar haar woonplaats Amsterdam. Daar blijft ze als kunstenaress wonen en werken tot 1968. Dan heeft ze last van reuma gekregen en gaat ze bij haar 89-jarige moeder Non in Nijmegen wonen.

Mies van Oppenraaij 1942

Aan het einde van 1974 doen Mies en haar moeder de beste wensen toekomen aan Jan en Maria voor Kerst en het nieuwe jaar, die Mies benadrukt met een tekening voor hen. In zijn antwoordbrief begin 1975 is Heesters er vol lof over: *'Lieve Mies. (...) Je bijzonder mooie penseeltekening is prachtig van compositie, speels en toch fors, ook uiterst gevoelig de kleurwaarden van zwart en wit'*.

Trots vertelt hij Mies dat het portret dat hij in 1944 van haar maakte, het afgelopen jaar op liefst drie tentoonstellingen te zien is geweest: in het Provinciaal Genootschap in Den Bosch, in het nieuwe Gemeenschapshuis in Schijndel en op de intussen verlengde expositie in Hapert. Daar is op dat moment ook werk te zien is van andere Brabantse schilders als Marinus Bies, Sjef van Schaik, Frans en Piet Slager, Hendrik Wiegersma en Willem Witjes, vertelt Heesters. Jan maakt in de zomer van 1974 – hij is dan eenentachtig jaar! – in Rome vier grote tekeningen van de oude stad. Een paar maanden later worden ze geëxposeerd in het Stedelijk Museum in Amsterdam, op de najaarstentoonstelling van leden van de kunstenaarsvereniging Sint Lucas. Jan schrijft er over aan Mies: *'Zij hadden een goede plaats gekregen. Ik heb ze als niet te koop vermeld. Je ziet dat ik nog steeds actief ben.'*

Maria Heesters-Van Eert voegt aan de brief nog toe: *'Lieve Mies en Mama. (...) Zodra de dagen langer zijn, komen we zeker eens bezoeken en het zal ons zeer verheugen U beiden weer te zien. We maken het zeer goed. Ik heb geen hulp. Alleen een erg goede tuinman, die met de zware dingen helpt. Tot weerziens!'*

❑ *Plotselinge dood van Maria*

Op 5 februari 1980 overlijdt Maria Heesters geheel onverwacht. In een brief aan Mies brengt Heesters verslag uit van de plotse dood van zijn vrouw :

'Lieve Mies (...) 's Morgens vroeg nog vrolijk afscheid genomen om voor mij naar Amsterdam te gaan. Ik wist met welke bus ze in Schijndel zou terugkomen en zat met vreugde op haar thuiskomst te wachten. Ze is tot aan de voordeur gekomen. Toen kwam men mij vertellen, dat uw vrouw dood op de stoep ligt. Zij had nog een paar werkjes van een tentoonstelling in Arti teruggehaald. Mijn lieve schoonzus helpt mij nu en verzorgt mij voortreffelijk, waarvoor ik zeer, zeer dankbaar ben.'

In april van dat jaar 1980 ontvangt Heesters een koninklijke onderscheiding. Schriftelijk feliciteert Mies hem met het lintje. Jan schrijft haar terug: *'Je hebt ook een en ander meegemaakt aan heup en knie'*. Ook dankt hij haar voor een 'mooie tekening van de tuin van je zus in Haarlem.' Hij is vol lof over Dina, zijn schoonzus: *'Zij regelt alles goed, want ik ben een verwend jongetje! (...) Lief Miesje, laat nog eens wat van je horen. Het allerbeste toegewenst en hartelijke groeten en omhelzing van je Jan!'*

❑ *Glas in lood van Mies in gemeentehuis van Venray*

Net als Jan Heesters tekende en schilderde Mies van Oppenraaij haar hele lange leven en ontwierp daarnaast glas-in-loodramen en fresco's. Die laatste vaardigheid had ze in de praktijk geleerd tijdens haar academie-tijd in München (1935-'38), toen ze met haar vriend Franz Nagel fresco's schilderde in kerken in Beieren. Haar fresco uit 1939 in het Ursulinenklooster *Jerusalem* te Venray, alwaar Mies van 1922 tot 1925 op het internaat leerling was op het gymnasium, is tijdens de bombardementen van 1944 verloren gegaan. In de eerste helft van de jaren vijftig maakte Mies acht grote glas-in-loodramen voor de kapel van het nieuwe klooster aldaar; dit is sinds 1970 in gebruik als gemeentehuis. De kapel is omgebouwd tot raadszaal, waar haar gerestaureerde ramen gratie en een lichte uitstraling verlenen aan de ruimte. Omdat de afbeeldingen gevat zijn in vele lichte, monochrome raampjes, valt er veel licht de zaal binnen en komen de vensters goed tot hun recht. De twee oorspronkelijke hoge glas-in-loodramen van Mies achter het vroegere altaar zijn nog niet opnieuw aangebracht. Ze waren lange tijd zoek maar zijn inmiddels teruggevonden, niet al te beschadigd. Momenteel worden ze gerestaureerd.

In de trappenhal zijn twee kleinere ramen van Mies aangebracht, uitgevoerd in een andere stijl. Ze ogen moderner en origineler. Met name het raam *Het Hemelse*

Jerusalem is bijzonder en in felle, prachtige blauwtinten uitgevoerd.

Op diverse plaatsen in het gemeentehuis zijn elementen uit haar glas-in-loodramen terug te vinden in onder andere tafellampen en glazen wanden. Zo ademt het hele vernieuwde gebouw nu de kunst van Mies van Oppenraaij!

❑ **Expositie in Venrays Museum**

In het Venrays Museum is nu tot 9 juni de tentoonstelling *GLAS IN LOOD IN VENRAY* te zien. Van diverse kunstenaars zijn ramen, ontwerpen, kartons, tekeningen en schilderijen aanwezig. Limburg was de afgelopen twee eeuwen toonaangevend op het gebied van glas-in-loodkunst. Er is werk van Hans Truijten, Frans Cox, P. Schoofs, Lily van Groenendaal- Wielders, Maria Geuer (zuster Gotharde), Henk van de Burgt, Reinald van Lamsweerde, Eugène Laudy, Jan Dijker, Joep Nicolas en zoals gezegd Mies van Oppenraaij. De expositie geeft een goed beeld van de diversiteit van de vele ramen.

Van Mies zijn in een vitrine diverse tekeningen en ontwerpen voor haar ramen te zien. Boven deze vitrine hangen twee schilderijen van haar: een zelfportret (duidelijk geïnspireerd door het portret van Jan Heesters en ook uit 1944) en een gestileerde uitbeelding van Eva, als ze de beruchte appel plukt in het paradijs.

Schilderij van Mies van Oppenraaij: *Eva en de appel*

In de rechterbovenhoek is Het Alziend Oog uitgebeeld. Lees het artikel van Anne-Marie Cornelissen daarover in de vorige Vriendenbrief! Het levensgrote karton voor het raam van Mies van de bruiloft van Kanaän hangt naast een even groot karton van Joep Nicolas, de meest bekende glazenier van dit gezelschap kunstenaars. Het bovenraam van die bruiloft is ook aanwezig. Helaas zijn de meeste glas-in-loodramen die Joep Nicolas maakte voor de Sint Petrus' Bandenkerk in Venray verwoest tijdens het bombardement in 1944.

❑ **Stichting, website, artikel en biografie**

De werken van Mies van Oppenraaij bij deze expositie zijn voor het merendeel afkomstig uit de collectie van de Stichting Mies van Oppenraaij. Onze oproep in de Vriendenbrief van voorjaar 2011 naar gegevens omtrent Mies heeft zeker ook bijgedragen aan allerlei nieuwe ontwikkelingen! Deze stichting is recent op 13 februari opgericht en zet zich in voor conservering en promotie van haar werk. Op de website [www.Stichting Mies van Oppenraaij.nl](http://www.StichtingMiesvanOppenraaij.nl) kunt u meer over haar vinden en een deel van haar oeuvre bekijken. Het is Jan Heesters die met zijn portret van Mies de home-page siert!

In het laatste nummer maart/april 2013 van het tweemaandelijks tijdschrift voor boeken- en prentenliefhebbers *Boekenpost* is mijn artikel opgenomen over de boekillustraties van Mies. Het is een nevenproduct van de biografie van Mies van Oppenraaij waaraan ik sinds enige tijd werk. U begrijpt dus mijn enthousiasme over alle initiatieven in Venray! Mies van Oppenraaij heeft een erg boeiend en internationaal getint kunstenaarsleven geleid. Mocht u nog werk van of gegevens over haar hebben, dan hou ik me daar graag voor aanbevolen.

Maar eerst op naar Venray. Dompel u onder in de glas-in-loodkunst! Veel kijkplezier!

Jan Geerts

A G E N D A & W E T E N S W A A R D I G H E D E N

Museum Jan Heestershuis 073 - 54 92276

Pompstraat 17, 54 81 BL Schijndel

openingstijden: dinsdag t/m zondag 13.00 uur-17.00 uur.

- ❖ **17 januari-8 september:** *WAAR?* De tentoonstelling waarbij Winy Maas als gastconservator van het Museum Jan Heestershuis optreedt, is wegens overweldigende belangstelling verlengd tot en met 8 september!
- ❖ Met een beetje geluk kunt u met Pasen witte eieren verstopen in de sneeuw.
- ❖ Op 18 februari vertelden de dames Joke Linders en Janneke van der Veer in het Napoleonskerkje over het leven en werk van Han G. Hoekstra, dichter, journalist en promotor van de verbeelding.

- ❖ **Najaar 2013:** expositie van werken van Henriëtte Pessers. Mocht u of een van uw kennissen werk van haar hebben en bereid zijn dit ter beschikking te stellen voor de expositie dan horen we dat graag: via contact van onze website: www.vriendenjanheesters.nl
- ❖ **Met dank aan onze sponsors:**
  - *Schijndels Weekblad*
  - *Restauratie-atelier Jos van Extel*
  - *Frans van de Heuvel, lijstenmakerij*
  - *Foto Keetels*

